

Uu

th Folkminnen

upptecknade av

elever vid

Heerl junga folkhögskola

Västergötland.

Originalen hos förra rektorn vid Hardy, Julehögskola.
(nuv. intendenten) S. Welin, Skara. 7.4.

Register. sid. 123.

40.71 333-39.

1906 [148]

klp
3,00
1

Acc. nr 1399899

1 /

Bautastenar i Algotstorps s. h.

1. På ägorna till Hägggrunga Bergsgö (Algotstorps sn) finns 4 bautastenar, av vilka den ene är kullfallen. En egendomlighet med dessa stenar är att de stå i rak linje 2 och 2 på ett rätt stort avstånd emellan varandra och bilda på så sätt liksom tvänne flyglar. Det säges också, att de skulle härröra från ett stort slag, som skulle ha stått här, och skulle då stenarna vara resta över fallna stormän.

Algotslorp sn. Skatt och namnuppkomstsäger.

2. Vid norra ändan av Kvinnestadssjön finns ruiner av en borg eller stad. Var vallgravarna varit syns mycket tydligt. Det berättas att staden en gång skulle blivit överfallen av fiender och i grund förstörd. Invånarna skulle då ha sänkt en kopparkista fylld med skatter ned i sjön där den sedan fått ligga. Vid klart väder skall kistan ha varit synlig. Staden regerades av en drottning, varav socknens namn Kvinnestad anses ha uppkommit.

Algotslorp sn. Källor med färgande vatten.

3. På Bösstorps ägor i Algotstorps sn. finns 2 källor med mycket järnhaltigt vatten.

En gång var det tal om att där anläggas en hälsobrunn, men det blev ^{aldrig} utfört. En egendomlighet med dem är att den gyttja som finnes på botten av källorna, kan användas som svart färgämne till kläder o.s. och skall vara ett ulmärkt sådant.

Algutstorps s:n. Jältekäst-Rännesten

4. På ^{Kullerås} Haggrunga Kungsgårdens ägor ligger en väldig sten, troligen ett flyttstensblock, benämnd "Rännestenen", emedan den är mycket söndersprucken, och stora stenblock ha lossnat och fallit ner. Om denna sten finns en sägen, som berättar följande: En gång skulle en jätte, som var förbittrad på manskorna emedan de höllo gudstjänst, kasta denna sten för att nedslå Algutstorps kyrka, under det att gudstjänsten där pågick. Slungan gick emellertid sönder, så att stenen icke for mer än halvvägs, där den sedan fick ligga.

Algutstorps s:n. Fjärde hjulet under vapnen

5. I den s. k. Ekhagen på Algutstorps prästgård finns en mycket gammal ek, som kallas "Skamseken". Detta träd har av någon orsak blivit skadat, så att det är knotigt och till-

videt på allt vis. Stammen som har ett rätt stort omfång, är fullsat med knölar och utväxter. En sägen berättar om detta träd: En präst skulle en gång fara till en annexkyrka för att hålla gudstjänst. Då han kom till det ställe där nämnda ek står, ryckte skam av ena kärthjulet. Men prästen hade makt över skam och befälde honom därför att springa bredvid och bära upp axeln i hjulets ställe på vägen till och ifrån kyrkan ända tills de kommo tillbaka till den plats, där hjulet låg. Där band han honom i eken, som därför har ett så fullt utseende. I övrigt finns i nämnda ekhage många egendomligt formade träd.

Algutstorps s:n. Tyckklockesägen

6. I Sävån, strax väster om Algutstorps kyrka, finns en mycket djup s. k. hölj som kallas "Klockhöljen". En sägen berättar, att sorkenborna sänkt ner en kyrkklocka på nämnda plats, för att den ej skulle bortrivas av fienden, som då härjade i landet. Det berättas att man försökt att draga upp den. På något sätt hade man fått fast en kätling i klockan och

spänt för ett par svarta tvillingstutar. Om man skulle lyckas, fick ingen säga någonting. Men då klockan syntes i vattnet, utbrast någon: "Nu kommer hon!" varvid kättingen brast och klockan föll tillbaka.

1-6 Hilding Walbäck (lev. 1913-11 på Hurljunga)

Jällby sock.

Herrensunge s:ra Kyrkklockesägen.

Källing. ^{Herrensunge s:ra} Rönn Jällby sock finns en källa, i vilken enligt sägnen en kyrkklocka blivit gömd. Till denna källa har burits mycket sten som kastats ned i den för att få höra klangen från klockan, när stenarna drogs emot den.

Småland.

Herbert Carlsson, Jällby Nordgrunden (Hurljunga 1913-14)

Bärarbygd s:ra Heliga Källor, jättegriftor J-spår

Verbo. 8. I min födelsebygd i Bärarbygd församling (Jätköping l.) finns flera s. k. heliga källor, vari många människor skola ha affrat för att härigenom kunna bli heliga. I närheten av dessa källor finns några jättegriftor. De äro omkr. 5 cm djupa och 15 cm i diameter. På samma plats finns även avbildningar av jätternas fot och knä.

Verbo. 9. Jättekast.

9. En sägen om jätten förmler att han skulle ha försökt bära en ganska stor sten till Bärarbygd kyrka, då den var under byggnad, men han blev på vänt

sätt oförmögen att finna målet, varför han fick lägga stenen, när han kommit ett stycke på väg. Där kan man än i denna dag få se densamma.

8-9 Adolf Johansson (Hurlj. 1913-14)

Larvs sock. Vg. Gravhögar

Västergötland.

10. En stor prydnad för Larvs socken äro de s. k. Önsjö kullar, numera planterade med granplantor och andra träd. På den större av högarina har framlidne proten Appelins, som då var ägare av hemmanet, anlagt en kyrkogård för sig och sin familj. Platsen omkr. 10 m i kvadrat, är omgiven av en lågre stenmur, täckt med jord och mitt på densamma är hans gravvård rest. För vår konservativa allmoges var det en styggelse att deras myndige käre prot ej kom att vila i den vanliga kyrkogården. En massa rykten kommo i omlopp, att han på något sätt förbrutit sig mot högs överheten, varför han ej skulle få vila i vigd jord. End den framställning jag hört skulle han som riksdagsman föllt ett yttrande att bönderna ej voro för goda att äta hö och havrehalv. Straffet skulle då ha blivit det ovan nämnda. - Förutom nämnda hög finns flera smärre säron Väderkullen, Ingridshög, Kyperhög, Råppeshög, Stuvebacka och Häkastulle.

En märklig höj är den å Lilla Onsjös ägor liggande Bäsinge tuva, enl. sägnen uppkastad över en lagman Bäsing. Vid Småkulla finns ett gravfält med minst 20 högar samt en på Kalebergs gårde kallad Stads kulle, vilken har blivit genomgrävd...

Larvs s.m.
Laska h.d.

Bantasten.

11. På ägorna till Larvs prästgård finns nära landvägen en stor bantasten, kallad Lutesten, enligt sagan Gustav Vasas lutande tron.

Larvs s.m.
Laska h.d.

Larvs kyrkklocka.

12. Då danskarna i början av 1600-talet härjade i trakten, rövade de den ena kyrkklockan från Larv men kvarlämnade den i Tarsted. Som Larvborna ej kunde bevisa sin rätt, behölls den av upphittarna och hänger nu i Herrljunga kyrktorn.

10-12 John Johansson (1913-14)

Timmels s.m.
Petters h.d.

Offerkälla

13. Vid Källeberg (Timmels s.m.?) finns en offerkälla som kallas "Sankt Annas källa". I denna har man funnit gamla mynt, som troligen legat där, sen man offrade i källan. Byn Annestorp skall ha fått sitt namn efter denna källa.

14. På byn Lenas ägor finns en källa, som enligt en gammal sägen skall innehålla en skatt. En gång gjordes ett försök att ta upp denna, men då man nästan fått upp skatten som låg i en stor kittel, såg det ut, som om hela byn stätt i ljus låga. Då var det en man, som ej kunde tåga och därpå sönk kitteln tillbaka i källan.

13-14 Folke Molander, Timmels, Lena (1913-14)

Annestorps källa.

15. Namnet Annestorp skall härleda sig från en källa "Sankt Annas källa", som ännu finns. Till denna källa skall enl. en sägen folk kommit en gång om året för att offra. Man har i källan funnit slantar m.m.

Timmels s.m.
Petters h.d.

Åsakälla

16. Omkr. 4 km väster om Lena järnvägsstation finns en källa, som fördom varit mycket berömd för sitt järnhaltiga och hälsobringande vatten. Till denna källa kom folk fördom för att dricka av dess vatten för att därigenom återvinna hälsa och krafter. Den ligger i en mycket hög ^{is}skogstrakt omgiven av barrskog och den kallas därpå "Åsakällan".

15-16 Gunnar Andersson, Annestorp, Lena (1913-14)

Vedum
Kyrkans h. d. Prästsägen

17. En sägen förmäler att en präst skulle rest upp på det s. k. Prästlundsberget, varvid hästen blivit skrämnd och skenat ned för branten som är omkr. 15 m. hög.

17. Gunnar Pettersson Karteg., Båternas, Vedum 1912-14

Murmens s: n
Gåsene h: d. Kyrksägen m. m.

18. Å Nedergårds ägor (Murmen) finns en plats, om vilken säger förmäla, att där skall ha stått en kyrka. Å platsen äro stora stenrösen, vilket ger tydliga bevis på att där varit hus.

Igenom socknen går en stor stenvägg, som säges ha utgjort gränsen mellan Gota och Svea rike. Den är till stor del nedsjunken i jorden, men kan tydligt där den går över fast mark. Ett stycke åt söder från muren säges det ha gått en väg från Gravared till Mone.

18 Arthur Johanson 1912-13

Elings s: n
Barne h: d. Jättegryta ö jättesägen.

19. Några km väster om Vedums järnvägsstation finns å Koltorps ägor i Elings sn alldeles intill landsvägen en jättegryta om 10 meters omkrets och 4,5 m djup från högsta brädden. Vid denna naturbildning är följande sägen fast.

På bergskullen där Nyggården nu ligger, bodde

för en jätte som hette Nol. Han hade fattat behag till Frösas, ett gammalt fullt troll som bodde på bergsträckningen ett par km söder därom, där egendomen Bohl nu är belägen. Elingsväcken som då var en stor och strid flod låg emellan dem. Nol fällde då furor och band samman dem till en flotte. På denna satte han sig och for så över till Frösas marker, som sträckte sig söderut ända bort till Jämnasjö, i den sjön som då var långt större än nu fanns då jättestora fiskar. - När nu Nol kom fram till Frösas och påde sitt ärende, skrällade hon och hänade honom: "Kom igen när du fångat den största fisken i Jämnasjö och skaffat stor nog gryta att koka honom hel uti!" - Nol tänkte: "Fisken blir nog lätt att ta, värre blir det med grytan." Därför började han först arbetet med denna hemma i bergst. Det var ingen lätt sak, när inga verktyg fanns. Han fick därför ta en sten och rulla och gnaga med den i hårda bergvädden. Huset är höllt han på härmed, men då tyckte han, att grytan hade blivit stor nog. - Nu begav han sig i väg till Jämnasjö och lyckades få en fisk så stor att den knappast fick rum i grytan. Så kokte han fisken och för att hämta Frösas. Då nu hon såg grytan och fisken skrällade hon bara. "Har du ej större gryta, och fick

du ej tag i större fisk? Sådana munstbitar räcker ej för mig ensam!" Och så for hon hem till sitt. - Då fortsatte Nol att rulla stenen i ännu tusen år, skaffade större krok och fångade en dubbelt större fisk än den förra, så att den knappast fick rum i grytan. Han kokade nu fisken och for över floden för att hämta Trössa. "Grytan kunde väl varit större och fisken med men nu får det väl gå för sig", sade Trössa. Då blev Nol glad och såg upp på henne, men märkte genast att hon blivit gammal, skrynklig och grå, att ögonen mistat glansen och att hon ej, som förra gången öppnade munnen för att visa den vackra tandraden. Så funderade han en stund och utbrast: "Jaså grytan kunde varit större, däri har du rätt! Men du liksom jag, har mistat den bästa aptiten, och däri har jag rätt!" - När han sade detta, slog han ett stort stycke ur grytans brädd, så att hon blev sådan hon ännu i dag är, och tillade: "Nu räcker hon för mig ensam!" Nu må tro blev Frössa inte glad, men ändå bjöd hon till att le, det vackraste hon kunde och tonen var så bedjande och ödmjuk då hon sade: "Varför gjorde du så? Kom nu hem till mitt, jag har grytor och fisk nog!" - "Du skall ha tack!"

Men de orden skulle du sagt mig för länge sedan. Nu kan jag reda mig ensam." - Därvid blev det också. Frössa måste fara hem ensam. Men Noltorp har fått namn efter Nol och Fröstorp efter Frössa.

19. Einar Hagberg, Stora Forshaga, Vedum (1912-1913)

J. Härene s:n. Kyrkbygge-sägen.
Kullerögs h: d.

20. Långt tillbaka i tiden, då sockenmännen i S. Härene skulle bygga sig en kyrka, var det här som prämlaga andra ställen bråk och krängel angående platsen. De som bodde på östra sidan än, ville att kyrkan skulle stå där, och de övriga ville ha den på västra sidan. Efter många överläggningar segrade männen väster om än, och kyrkan skulle byggas på Stora Läutskullen. Sten och timmer dithördes. Men vad som framkändes om dagen bort flyttades om natten till en över än mitt emot liggande plats. Det fanns då ingen annan råd än att föga sig, enär Gud självo syntes ha utvalt plats för sitt Tempel.

fästas och till vedgades över klockornas klång och hastad klippblev men drogs däredan de till ej behövdes.
Härene Kullerögs h: d. Kyrkbygge-sägen
n: d. En gång under krigstid, tog man ner klockorna i S. Härene kyrka, för att de ej skulle falla i fiendernas händer. Men storklockan, som var mycket tung förmädde man ej att få därifrån, varför den nedmurades i kyrkmuren. När fienden kom

fram till kyrkan, fann den klockorna borta, men efter en stunds sökande hittades storklockan. Eftersom den var för tung sänktes den i ån. När det blivit fred skulle sockenborna ta upp kyrkklockan. En trollgubbe lärde dem därvid hur de skulle göra. Två tvillingotar skulle spännas för klockan och alla skulle vara med tygta. En tjock lina bands i klockans ögla, och denna spändes för, allt syntes arta sig väl och efter en stund visade sig klockan i vattenbrynet. En av klockarna ropade då i glädjen: "Kör rarkare!" Men i samma ögonblick gick linan av och klockan dämp i djupet och där ligger hon än i dag.

S. Härene s. n.
Kullerups h. d.

Jättekast.

22. Om man från Vargårda färdas upp åt Härene stora landsvägen efter, påträffar man ett flyttstensblock 100-150 m hitom Härene bro vid korsvägen Foglum - Vargårda - Lekåsa. Sägner förmäler att stenen skulle ha blivit ditkastad av en jätte, och att de hål, som man ser på stenen, äro märken efter jättens fingrar. Efter undersökning, verkställd för några år sen är idag lagd att stenen är en offersten, de skålformiga fördjupningarna, i vilka vid offer uppsamlats fett, som användes till helig smörjelse, äro till antalet fem. Stenen är

kantigt rund och har en höjd av omkr. 140 cm.

20-22 Paul J. Hanson, Afseg., S. Härene (1812-13)

Levene s. n.
Vister, Kullerups h. d. Skattsågen

23. I Levene sägas konungarne Stenkit och Håkan Röde ha residerat, och är, enl. sägen, den förre begravnen i den s. k. Kungskulle, men den senare i prästgårdens beteshage, den s. k. Hasselbacken. I denna beteshage finns flera högar, varav en med tydlig ring av lagda stenar. Den har i mitten en större fördjupning, som säges ha uppkommit genom grävning av skattsökare, och i denna är en sten stående upprätt. - Under min skoltid höjde jag berättas att under kyrkoherde P. S. Fogelqvists tid (mellan 1784 och 1829) och av hans folk anställdes en grävning, varvid en större kopparkista påträffades. Denna ombands med rep, och skulle folket försöka draga upp henne, då i detsamma en ryttare på en grann häst sprängde förbi under yttrande: "Nu rider jag till Stockholm." Ingen av dem tilltalade honom; ej heller en efterföljande ryttare på en mager krake, som också sade sig rida till Stockholm och ämnade hinna före den föregående, men då en höna dragande ett stort hölass, kom knogande, även han förklarande sig kappas med föregångarna, kunde

en av skattsökarna ej längre tåga utan yttrade: "Du minner inte", varpå hela härligheten försvann och kistan sjöök allt djupare. — Det säges, att det är i denna grav Håkan Rode vilas, ehuru somliga tro honom vara begravd under kyrkstubbens östra hörn.

^{Seglora}
^{Marken} 23. Gösta Jonsson Flokeberg (1912-1913)

24. Liasmeden i Smedjeberget. I nordvästra delen av Markes hd ligger en sjö som heter Stora Halisjön, vanligen kallad Storasjö. På sjöns sydöstra sida ligger ett berg, som kallas Smedjeberget. Namnet har enligt sägnen uppkommit av att här för i tiden bodde en smed som smidde liar. Det var ingen vanlig smed och inga vanliga liar han smidde. Smeden visade sig aldrig själs. Då man beställde en lie, gick man gå till berget och tala om att man ville ha smidt en lie. Pengar till betalning fick man lägga på en sten vid beställningen. Om en tid kunde man gå och hämta lien. Den låg då på samma plats som man hade lagt pengarna, men dessa voro nu borta. Det var utmärkta liar man fick från Smedjeberget. Hur mycket det än slops med dem och hur mycket det höjps i sten med dem, voro de lika vassa för det. Man behövde varken slipa eller stryka dem. De voro lika vassa ändå bara man inte såg i eggen på dem, ty då förvandlades de genast

Till en krokig hakegren.

Seglora Jättekast.

25. Om man fridas landsvägen från Seglora till Hyssna, får man då man kommer till torpet Klinten nära Lundsberg i Seglora, se en väldig sten på en backsluttning nära landsvägen. Den ligger uppe på några andra stenar och lutar nedåt vägen, och det ser ut som om den skulle ramla ner vilket ögonblick som helst. — Denna sten kallas allmänt av ortsbefolkningen för jättestenen. Det går om densamma en sägen att den skulle vara druckastad av en jätte. Denne skulle stått på Sjarsjö liden på vägen mellan Fritids och Seglora en halv mil från det ställe där stenen nu ligger. Härifrån skulle jätten kasta den på Seglora kyrka. Emellertid träffade inte stenen kyrkan utan gick en bra bit förbi och blev liggande på den plats där den nu ligger. Ännu syns ett märke i stenen efter jätterns grepp då han kastade den.

24-25 Sigfrid Andersson, Lundsberg, Seglora (1913)
Hustans s:n
Bårens v: J. Kyrkbyggesägen

26. Det är en sägen att fällby kyrka skulle byggts på en plats som kallas för Prästabacka. Men vad som där byggdes om dagen, fördes om natten bort till

den plats, där hon nu är. Kyrkans stora klocka togs ner under den tid, då danskarna härjade. Det berättas, att den skall vara sänkt ned i en källa, som kallas Horra-källa, för att den ej skulle bli bortstulen. Sedan har det varit många lass sten och kastats ned i den för att man skulle få höra ljudet av klockan.

Hudena sön? Eldbrand i mjölken

27. Då en hustru gas bort mjölk, så skulle en eldbrand och litet salt alltid läggas i mjölken för att intet onöd skulle komma på korna.

Hudena Mot djurens (kustarens) förtrollning

28. När korna skulle släppas ut på vägen skulle det alltid läggas en eldbrand eller ett glödgat järn för dem att gå över för att undvika förtrollning.

Hudena sön? Jättekast

29. Det berättas att ett större stenblock skall av en jätte vara kastat från Hudenas kyrka och då fallit ej långt från mitt hem på torpet Månra-bycken. Man kan se greppen efter fingrarna i berget, så då kan man nog tänka att det är sant.

26-29 Gilbert Larsson, Jällby 1913

Tengene sön
Vista h. d. När 1899 tog klockaren.

30. Det hände i Tengeneds socken för omkr. 80 sedan, att en gammal klockare, som hette Ögren, skedde tidigt en juldagsmorgon till kyrkan för att tända ljusen. Framkommen till kyrkan fick han se att dörren stod på glänt och fick höra ett ovanligt buller och brak ^{och betydligt grynning} (inne i kyrkan). Han vågade därför ej stiga in, ty han trodde att det var Hin håle själv som grasserade därinne. Han sprang därför så fort han kunde till prästgården, som lag strax intill, och in till kyrkoherden och bad honom följa med till kyrkan för att ta reda på vad det var. Kyrkoherden tände en lykta och följde med. Vid kyrkans dörr lyssnade de men hörde ingenting. Klockaren öppnade då dörren med idet samma rusade en stor snugga med några ^{grisar ut} ~~grisar ut~~, och det bar sig ej bättre än att hon kom emellan benen på klockaren som var mycket byråbent. Han blev hängande grenslö över ryggen och åkte baklänges ut. Förskräckt ropade han: "Åh! Juderprost! My tog hen!"

Svinnen tillhörde en närboende lantbrukare och hade brutit sig ut under natten och kommit in i kyrkan, skuffat upp dörren som ej var låst, varefter den hade gått igen.

Tengene s. n. SKOGSFRUA
Vista 31. En sägen för väder att i Tengeneds socken år 1870 vid "Bofartberget" sågs en skogsfru med ett barn i knäet. Framtill såg hon för ut, men då hon vände

ryggen till, vinknade hon ett baktråg.

30-31 Karl Albin Johansson, Högs, Vännebocken, 1913

Grimmarsöns ^{Marcks h. d.} Frå skattsäger

32. En rik gubbe bad en gång att allt husets folk skulle gå till kyrkan en söndag. Ingen skulle stanna hemma mer än han själv. Husfolket ville inte annat än göra gubben till viljes och gick därför alla till kyrkan utom en av pojkarne, som i stället kröp upp och lade sig på omman, något som gubben inte visste. När nu gubben trodde sig vara ensam hemma, tog han upp en plankan ur golvet tog fram sina pengar och gravde ner dem under golvet. Under det han gjorde detta, sade han för sig själv: "Ingen skall dessa pengar kunna ta upp förrän han plöjer med höra och harvar med tupp." När gubben sen dog, gjorde man plog till en höra och harv till en tupp, och kunde nu tack vare att pojken hört vad gubben hade sagt, verkställa gubbens ord och ta upp hans pengar.

Grimmarsöns ^{Marcks h. d.} Frå skattsäger

33. En pojke som harvade på en åker fick se en stor järnring i ett stenrös. Han skulle ta ringen, men fann då att den var fast så han inte kunde rubba den. Då satte han för hästen och körde loss ringen. Men

se då gick ryggen av hästen. Pojken visste inte vad han skulle ta sig till men så fick han en idé. Han gick hem efter "tä" och gav hästen. Denne började genast äta och se nu var ryggen hel på hästen igen. Men i stallet fick pojken se att en pärvakista var framdragen ur stenröset.

Grimmarsöns ^{Marcks h. d.} Smeden Själ och trollungen

34. En bergstrollunge kom en gång till en smed som stod i sin smedja. Trollungen frågade vad han hette. "Ja heter Själ", sa smeden. Så tog han ett rödeldat järn och svedde trollungen med, så han sprang hem och skrek. Då frågade hans mor vem som gjort så illa vid honom. "Det har själ gjort", sa pojken. "Gjort gjort får själ häit", sa trollkarigen. - Smeden todes emellertid inte stanna i smedjan av fruktan för att något skulle kunna hända, utan gick ut med det samma. Strax efter det han var utgången, kom det ett rödeldat hjul som rullade mot smedjan och slog sönder dörren och antände smedjan så att den snart stod i ljusan låga.

Grimmarsöns ^{Marcks h. d.} Frå drake

35. En väldig stor drake låg en gång tvärs över en liten sjö. Han hade hängeman som en häst och var

både ståtlig och hemsk att skåda. Därtill var han så stor att han räckte från det ena landet till det andra. Han blaska och slog i vattnet, så att ingen mänska tordes gå nära på långt håll. Men det var ändå en man, som var så djärv att han tordes lägga ut en malle (mjärd) vid den ena ändan av sjön. Han tordes inte gå så nära att han lade den i sjön, men han lade den i alla fall vid sjökanten. Malle blev i alla fall genast fylld med fisk. Så rädd var all fisken för draken. Detta gjorde han många gånger. Så en gång tog han bössan med sig, när han gick och tänkte skjuta draken. Han gick då ändå fram till honom och sköt ett skott på honom som träffade bra. Draken rusade upp efter honom genom skogen. Mannen sprang det värsta han orkade, men när han såg att draken var nära att hinna honom, slängde han bössan efter sig. Draken stannade vid bössan och slog den i små bitar. Därefter föll han död ner.

32-35 Göttrid Andersson, Verene, Ljung. 1913

Roasjö sjö

Jättekast.

36. I ett berg, som heter Ramnaberg i Roasjö sn. bodde en massa jättar och troll. Dessa ville en gång födärva Roasjö kyrka men visste ej hur de värt skulle göra detta. Men då ^{funderade} ~~skulle~~ en utav dem ut att

om någon kunde kasta en stor sten på kyrkan, skulle den säkert bli födärvas. En gång blev en av dem så arg att han ej visste vad värt han skulle göra. Då sade ett av trollen att om han kunde födärva kyrkan så vore det bra gjort. Denne tog då ett stort klippblock med en hand och slungade åt det håll där kyrkan var. Men han orkade ej kasta stenen mer än halvvägs och den föll ner vid en sjö som heter Byasjö. I stenen finns ett tydligt märke efter handen, som visar, vilket be- stant tag trollet hade tagit.

Kyrkklockesäger.

37. Under ett krig med Danmark ska danskarna ha strövat omkring i landet och rövat bort klockor i kyrkorna. Men när folket i Roasjö sn fick höra detta, gömde de en natt sin klocka i en sjö som heter Lillsjön. När nu danskarna kom och skulle ta klockan, var den borta. På detta sätt hade Roasjö sn kvar sin kyrkklocka. Men sägmen berättar att klockan ska finnas kvar i sjön än i denna dag, för när de skulle ta upp klockan igen så hittade de den inte.

Roasjö sn. KRIGSÖSERVÄR

38. Vid ett ställe mellan Roasjö kyrka och Lilla Appelnäs skall en dansk krigshär ha slagit sig

ner. Där skall även ha stått en strid mellan danskar och svenskar, som slutade så, att svenskarna segrade. Men svenskarna ska visst ha förlorat mycket folk tillika med några framstående män, som stupat där och blivit begravna på samma plats tillika med många andra som stupat i striden. Platsen har därför fått namnet Gräftbacken. Många stora och märkliga stenar är upprest på platsen för att visa vad som varit på färde.

Roasjö sin KRIGSLOPP, SPÖKELL.

39. Något liknade finns på ett annat ställe närmare Roasjö kyrka, där troligen en utav fienderna stått och beskjutit sin motståndare. Där är uppkastat ett mycket stort stenröse, som många skall ha varit och plockat i för att där finna värden av ett eller annat slag. Men i stället har de funnit ben efter människor och djur som visar att där varit en begravningsplats. Stället har därför fått namnet Hogarörbacken, och många har där t. o. m. sett spöken av olika utseende.

36-39 Alfred Karlsson, Roasjö 1913

Vesene sin HJURÖKH KOER OCH PEPE.

Gäse sin ^{h. d.} 40. En ryttare red en gång genom en skog. När han kom till ett berg i vilket bodde bergatroll, stod där en trollkvinna utanför berget och bjöd ryttaren

dricka ur en gyflens bägare, som han höll i handen. Ryttaren tog bägaren men i stället för att dricka ur innehållet, slog han ut det bakom sig. Därvid råkade en droppe falla på hästens länd, varvid håret brändes av och skinnets sveddes på hästens länd, så stark var drycken. Ryttaren behöll bägaren och red i sporstreck därifrån. Då ropade trollkinnan: "Ut alle man och enbeningen må"! Ryttaren här tagit Kapittos horn!" Med en dånande fart störtade sig alla bergatrollen ut ur berget och satte efter ryttaren. Fastän han red så fort han kunde, var trollen likväl nära att hinna upp honom. Under det ryttaren red, kom han att rida förbi ett annat berg, där andra troll hade sitt tillhåll. Dessa var ovänner med de föra och ropade därför åt ryttaren: "Rid åkern din värde och inte vägen den hårde!" Ryttaren red då rätt över åkern. Detta kunde inte trollen. Det hade de ingen makt till utan de måste ta vägen omkring. På detta sätt fick ryttaren ett godt försprång, så att han hann upp på kyrkogården innan han blev upphunnen. Trollen hade ingen makt att komma längre än till porten.

Vesene sin Hobergströ I gubben ger fadder

Gäse sin ^{h. d.} 41. Ett gårdsfolk sände en gång en pojke till en trollgubbe, som kallades Hobergsgubben, med bud att de ville

ha honom till fadder vid ett barndop. När Hobergsgubben hörde detta, sade han: "Åldrig kunde jag tro att det skulle mig hända! Kommer Sante Pär dit?" frågade han. "Ja, det gör han", sa pojken. "Kommer Sante Mekel dit?" frågade trollgubben. "Ja, det gör han", sa pojken. "Då tror jag inte komma", sade trollgubben. "För Sante Pär är ju inte rädd, fastän han är en tvåväggel, men Sante Mekel kan jag då inte komma överens med. Han slängde trumpinnen efter mig en gång, så att lårbenet gick av. Men som jag blev bjuden, ska jag ändå ge en hedervlig faddergåva," och så tog han en skoffa guldpengar och tömde dem i pojkenas påse. "Har du sett någon ge mer?" sade han. "Ja, det har jag", sa pojken. "Ja, ingalunda vill jag vara den sämste", sa trollgubben. Så tog han en skoffa till. "Har du sett någon ge mer?" frågade han. "Ja det har jag", sa pojken. "Ja, ingalunda vill jag vara den sämste", sa trollgubben. Så tog han den tredje skoffan och tömde i pojkenas säck. "Har du sett någon ge mer?" sa trollgubben. "Nej nu har jag inte sett någon ge mer", sa pojken, för nu orkade han inte bära mer. - Sante Pär var Ström-gubben och Sante Mekel var Åskan - Än i dag säger man i bland: "Ja ingalunda vill jag vara den sämste", sa Hobergsgubben.

42. Inom Vesene socken finns inte mindre än 5 st. stora jättestenanar 2-3 m i genomkärning. - Sagan berättar om dessa, att en jätte stött på det s.k. Himmelsberget, som ligger omkr. 2 km öster om Vesene kyrka, och ^{frökt} med dessa stenar slä ned kyrkan. Det var endast 4 stenar som han kastade. Men den ena stenen som slog ner 4 à 500 m hitom kyrkan (från berget räknat) sprack i 2 bitar, som nu ligger på var sin sida om landsvägen. Därför är det nu 5 stenar. En sten slog ner omkr. 800 m. väster om kyrkan. En sten ligger omkr 2 km väster om kyrkan och en annan omkr. 2 km sydväst om kyrkan.

40-42. Gottfrid Andersson, Morstorp, Vesene 1913.
Märdaklevs s. m. Kyrkklockesägen
Hörskölders vid.

43. Det berättas, att en jätte tog en klocka i Märdaklevs kyrka och kastade henne i en liten sjö vid Klev som kallas Klevshöj. Ett par män skulle försöka ta upp klockan. De måste då gå en natt utan att säga någonting. De rodde ut på sjön och fick tag i klockan som låg på botten och började kala upp den. Men när de fått henne upp i ytan fick de se en höna komma dragande med ett halmlass. En av männen kunde då inte tåga utan frågade: "Vart ska du dra här med halmlasset?" "Till Borås!" svarade honan. "Det drager du ej till",

svarede mannen. Då sjönk klockan mycket djupare än den fört varit. Mannen ansåg det omöjligt att få upp klockan och begär sig hem.

Mördaklev
Kv. 1813

Namnförklaringar.

44. Intill Klev finns en skans som har varit sedan Sverige hade krig med Danmark. Även på andra sidan Åtran finns en dylik lätet söder ut på Liågårds gårde. Där ha svensarna liggat beväpnade. Längre norr upp, vid Ulvsked i Frölunda socken har stått ett slag. Där stupade den danska kornungen, och det berättas, att han skall ligga begravnen ett litet stycke från vägen i skogen därintill. Sedan blev det fred, och Frölunda skall ha fått sitt namn efter freden, näml. Fredlunda, som det först kallades. Mördaklev har för det betat Mördaklev.

43-44 John Andersson, Näs, Mördaklev 1913

Tänta s.m.
Vedens kv. 5.

Bergtroll.

45. En gammal ^{man vid en} qumma har berättat att i Halkaberget vid Sävesjön bodde bergtroll. Dessa va så bekanta med några qummar som bodde där i närheten att de t.o.m. ljde bort spinning till dem. Men qummarina fick inte på vilkore väta på blänen när de spann. En gång hade emellertid en av qummarina råkat väta på tråden och sen var det slut med fortjänsten.

Tänta s.m. Prästen tar sig trollorens Bälgsberg
Vedens Västertorp av Ljungsby Hördöpipel
kv. 46. Samma qumma har även berättat, att en präst

var ute och red. Han vågade emellertid inte rida vägen av punkten för trollen utan red på en åker i jänte vägen. Då kom ett troll på vägen, och när det fick se prästen, sade det till honom: "Ri inte på åker sen vålo uten på vägen den håle!" Prästen visste att trollat inte kunde göra honom någon skada, bara han höll sig jänte vägen, och därför red han fortfarande jänte vägen. Han var dock så nära denna, att trollat från densamma räckte honom en kalk, som var fylld med en vätska. Prästen tog emot kalcken men var förståndig nog att inte smaka på innehållet utan tonde genast kalcken bakom sig. Till sin ledmod fick prästen se att han tonst allt samman på hästens länd och att vätskan varit så stark att häset varpå den flutit var borta. Prästen behöll kalcken och skänkte den sedermera till Hedareds kyrka.

45-46 Claes Emanuelsson, Tänta 1913

Eggvena s.m.; Kyrkbyggesägen
Kv. 47

47. Innan Eggvena kyrka byggdes på den plats där den nu står, ämnade man bygga den på en plats längre norr ut. Men man lyckades aldrig på den färdig, ty det som blev uppbyggt om dagen, blev nedrivet om natten och fört till den plats där kyrkan nu ligger. Till slut avstod man från att bygga

den på den först tilltänkta platsen och uppförde den på dess nuvarande plats.

Eggvena s.m.

Kullmyps p.d.

48. På Eggvena Skräddaregårdens utmarker finns en sten som kallas Bakugnen, emedan danskarna under ett krig mot Sverige där ska ha bakat sitt bröd. Stenen ligger på en bergshäll och i dess undersida finns en urholkning, varigenom den bildar ett valv liknande en bakugn.

Eggvena s.m.

Kullmyps p.d.

49. I ån Nossan strax norr om Eggvena kyrka finns en hölj, som kallas kyrkhöljen. Där ska Eggvenaborna en gång ha nedsvärat sin kyrkklocka, emedan de förklade att danskarna som då förde krig mot Sverige, skulle bortrova den. Enligt sägen kan man ta upp den med tvänne tvillingtjurar som fyllt sju år och aldrig fått någon annan föda än ny mjölk.

47-49 Jost Hallin, Köpsareg. Eggvena 1913

Larvs s.m.

Larvs p.d.

50. Det var en gång en Larva-bo som låg uti i havet på en ö träffade en jätte. "Finns det någon kraft i svenskarna än?" frågade jätten.

Då räckte Larva-bo fram sitt ankare och lät jätten dra krokfinger i det. "Det finns god styrka i svenskarna," sade han då, och frågade sedan: "Finns Mörseberget kvar ännu? Den stugan har jag byggt. Är Ålleberget där? Eller det kanske hässen har sprut i, sä?" Det har min gumma burit ihop i sitt förklade. Sen jätten fått svar på sina frågor, bad han mannen att gå till Bäsingen när han kom hem och släppa ut hans kreatur. Han skulle finna nyckeln under Lute-sten, en fjärdingsväg därifrån. "Du skall finna en stor järnbislagen dörr. Den skall du öppna, men ställ dig bakom dörren för tjuren är arg," sa jätten. — Mannen för hem och uträttade jättens begäran. En stor lång rad brokiga kreatur radade ut. När tjuren kom, mumlade han, så det dånade i marken. Sedan försvann alla djuren i luften.

Larvs s.m.

Larvs p.d.

Jätte Larser dricka

51. På Bäsingen i Larv bodde många jättar och troll. De levde i god vänskap med sina grannar i Kaggården och länte av dem, vad de behövde. Det fick de för folket var lite rädda för dem, så de ville inte näka. En gång kom en jätte och ville låna dricka och då frågade mor i Kaggården, om han hade något

kärl att ta det i. Och då sade han: "Det är så godt jag tar bytten"; och så tog han hela bryggkaret med sig. Efter någon tid kom han tillbaka med ett annat kar, fullt med dricka till betalning.

Larvs son Jättkast och jättesägare

Lasse ^{h. d.} 52. När Larvs kyrka byggdes, sade jättarna: "Det har varit godt att bo här i Larv, men sedan den där bjälken kom upp, så har vi ingen trevnad." De kastade många stenar mot henne, men de nådde aldrig fram. En jättkvinna kom en gång mot kyrkan medan det var gudstjänst där, men de ble varse henne och prästen beföll de att de skulle ringa i kyrkklockorna. Där hon först fick höra ljudet, där blev hon stående. Den sista jättkvinnan blev ihjälslagen av åskan och blev ligande rätt över vägen. Hon var så stor så en kunde åka med hästar och vagn under knäna, som vore uppresta över vägen.

50-52 Ludvig Johansson, Ranagården, Långjum 1913
Torslods son
Kvilling h. d. Spökestt i Luften

53. För omkr. 75 år sen levde en man i Larstorp vid namn Lasse och som han var kallades han för Halte-Lasse. Orsaken till hans halta var följande. En gång hade hans hästen blivit mycket sjuk. Då

^{och det var}
för han till en trollkärning för att söka bot på själva julaften. När han hade uträttat sitt ärende var det sent och han visste inte hur han först nog skulle komma hem. Han var ridande, men det var två mil ungefär till hans hem. Trollkärningen sade att han ^{bara} skulle sätta sig upp på hästen, så skulle han snart komma hem. När han hade kommit upp på hästryggen, bar det av upp i luften med både honom och hästen och sen kom de ner ungefär en halv fjärdingsväg från hans hem. ~~Da~~ ^{Da} var hästen alldeles genomvät och vit av svett och Lasse själv bröt benet av sig så han blev halt och kallades Halte-Lasse.

53 Karl Edvin Johansson, Torsled 1913
Borgstens son
Vattnet i Själens h. d. Stredet Själve och trollen

54. I Borgstena socken intill Lommsbergen bodde för en riksdagsman som hette Hjälmgren. Han stod en morgon i sin smedja och smidde. Då kom ett troll från nämnda berg till honom och frågade: "Vad heter du?" "Jag heter Själve", sa han. Därpå sa trollet: "Får jag smälla läpa med Själve?" "Det går väl an", sa han, "Vänta bara en stund!" Under tiden tog han och rödeldade ett järnstycke. När det var i ordning, rände han järnstycket i gapet på trollet. Då började trollet ropa: "Själve

brände mig, själv brände mig!" Då svarade det från berget: "Ja, själv gör och själv har." En stund därefter kom det ett rödelbat hjul och rullade rätt in i smedjan och strax därefter stod smedjan i ljus låga.

54 Hjalmar Hedelin 1912-13 (Fristad-Örebro)

Hysarna som Skattsäger.
Markh. b. 2

55. Genom Hysarna en flyter en å som kallas Lilla Surtan. I denna där den flyter genom Hulusgårdens ägor, är en hölj kallad Kalvholm, i vilken enl. sägen finnes en kopparkittels fylld med pengar. Flera försök har gjorts för att få upp den, men de ha alla misslyckats. För att lyckas fordras ett par stutar, födda twillingar, vita och uppfödda med endast nymjölk tills de blivit 2 år gamla. - Det hände att en bonde lyckades få tag i 2 två vita twillingstutar som han försökte föda upp med nymjölk, men så en gång gav han den ene kalven lite vassle i st. f. nymjölk, emedan han ej hade tillräckligt av denna. När stutarna blev 2 år gamla, gjorde han sig genast i ordning, för ned till ån, band en linan om kitteln, spände stutarna för linan och började köra upp kitteln. Då han kört så långt att kitteln syntes ävan vattnet, höides någon nedifrån djupet, som sade:

"Några vasslestutar duger inte." Därmed sjönk kitteln till bottnen igen.

Jättekast. Hysarna som
Markh. b. 2

56. Vid Kläteberg ligger en mycket stor sten. Det berättas att en jätte kastade den från Loftås för att slå ned Hysarna kyrka. Men stenen föll ned cirka 2000 m från kyrkan där den nu ligger.

55-56 Anders Andersson 1913

Sylorna som Säger om Bakebacken.
Markh. b. 2

57. I sydvästra Mark ligger ett berg, som kallas Kråkeberg. På norra sidan av berget ligger en backe som har fått namnet Bakebacken, vilket troligen har uppkommit därav att där för i tiden varit en bagare som ombesörjde brödbakningen åt befolkningen i orten. - En gång var det en fattig gumma som ville ha bakat några kakor av litet mjöl, som hon lyckats få fått i. Ej långt från den plats, där gumman bodde, var även en rik bonde, som var så girig, att han aldrig kunde se att någon annan hade någonting. Nu när han fick höra, att bagaren höll på att baka bröd åt gumman, skulle han förstas försöka att få även det, oaktag han hade bröd i överflöd. Men denna gång gick det inte riktigt bra för bonden. Bagaren lovade

att han skulle få brödet om han ville göra honom en liten tjänst tillbaka. Bagaren bad om bonden att han skulle se efter om brödet var bakat. Bonden gjorde, som han sade, men nu passade bagaren på att "pötta" in honom i ryggen, så att han blev bränd.

57. Sigfrid Andersson, Seglora 1913

Horreds s:m
Marks h:d.

Jättekast.

58. Om man färdas vägen från Horreds kyrka kommer man till ett berg, som kallas Vasse berg. Här ligger en stor jättesten som har fått namnet Ösnavalla jättesten därav att en jätte ställt vid Ösnavalla kyrka och kastat den på Horreds kyrka. Men den hann ej fram utan blev liggande på Vasse berg.

Än i dag ser man fingermärken efter jättes grepp

58 Sigfrid Andersson, Seglora 1913

Larvs s:m
Laska h:d

Kyrkklockesäger.

59. Omkr. 200 m söder om Larvs kyrka ligger en stor kulle som kallas Bäringsen tuva. Här bodde en jätte. När kyrkan var byggd och han fick höra kyrkklockans ljud, blev han vred, tog klockan och kastade den i den strax intill flytande ån. När folket skulle ta upp klockan, fick ingen säga något. De måste även låta oxar dra upp den, ty sjåbo kunde

de inte göra det. Men när oxarna började dra upp klockan, råkade en av de närvarande säga något och genast sjönk klockan ned igen. Sedan dess ha de aldrig försökt ta upp den.

59. Sven Jacobson, Ant. Heljesgården, Långjum 1913

Vist s:m
Redväg h:d.

Jättesäger.

60. I Vists sn bodde för länge sedan en man, som hade sitt uppehälle genom att hugga ved och timmer i skogen. Han hade sex barn att försörja, och det var många gånger inte så lätt. En gång då han var ute i skogen och arbetade, satte han sig på en stubbe och torkade svetten ur pannan. Då kom en jätte fram till honom och frågade: "Hur många pojkar har du?" "Jag har sex stycken", svarade mannen. Jätten bad då att han skulle få köpa en av gossarna. Men mannen ville inte sälja någon. Då bad jätten att få köpa den sjunde och lovade mannen så mycket pengar till betalning som han kunde bära hem. Dagverkaren lovade jätten den sjunde gossen, ty han tänkte, att den får han aldrig tag i. Vedhuggaren fick nu gå med jätten in i berget. Här skrevs kontrakt för att det skulle vara riktigt giltigt. Där skrevs att fadern skulle få behålla gossen tills denne blev åtta år. Han fick vedhuggaren så mycket pengar, som han orkade bära hem.

En gång, när vedhuggaren kom från sitt arbete, var en sjunde gosse verkligen kommen till världen. Då blev fadern mycket bekymrad. En gång kunde han ej längre bära bekymret själv, utan talade om det för den övriga familjen. Det blev en sorg, som inte kan beskrivas. De sex bröderna grubblade på tusen olika sätt att kunna få "Lillebror" från trolllet. Till slut bad de fadern att han skulle låta trolllet få någon av dem i stället för Lillebror. - På den lille gossens nionde födelsedag kom jätten för att hämta honom. Han tog den lille gossen på ryggen och lussade av mot berget. Bröderna stormade efter med stegar, vedträn och vad de kunde få tag i. Men jätten tog så väldiga språng, att de snart förlorade honom ur sikte. När de kommit upp till berget kunde de nästan inte hitta stället, där han gått in, fast de gick och letade hela natten. Följande dag fanns gossarna en stenhäll, som var upprest mot berget. Denna bände gossarna undan. Där inne fanns en järndörr, som var låst. Gossarna knackade på dörren. Jätten öppnade inifrån och stack ut sitt gråhudna ansikte. I ett kug varv pojkarne inne i hålan, där Lillebror satt vid spisen och skrapade skor var ur en ~~styg~~ järngryta. - Nu var det nära, att de hade måst bli trolllets drängar allihop, om de ej funnit en utväg. En gång, när jätten sov, hittade pojkarne på att krypa upp

genom skorstenen, och snart stod allesammans på toppen av berget. - Just som den sista var uppkommen, vaknade jätten och fick se, att alla pojkarne var borta. Med ett hiskligt vialande rusade han på dörren och ut ur berget med sådan fart, att stenblocket kastades långt ner i skogen. "Här ä vi!" ropade pojkarne. "Kom hit och tag oss om du kan!" Jätten började klättra upp för bergskanten. Men just som han var nära uppkommen på berget, lossade i det samma ett klippstycke och jätten störtade ned och dog näcken i en sten så att han dog. - Följande dag murade vedhuggaren och hans pojkar igen öppningen till jätterns boning. Och från den stunden har man aldrig hört knäpp eller kug från Västbergen.

60. Ragnar Samuelson. 1713.

Qvinnestads Skattkammarsförklaring.
Säsone hi

61. En sägen berättar att i Kvinnestadsjön finnes nedsänkt en kopparkista fylld med skatter. Kistan skall ha nedsänkts av invånarna i en stad, som låg vid norra änden av sjön, för att rädda skatterna undan en fiende (dankarna?) som anfällt staden. Staden blev dock i grund förstörd av fienden, varför kistan fått ligga kvar i sjön. Vid klart väder skall kistan ha varit synlig. På den plats staden legat synes tydligt var vallgraven

kring staden har varit. Staden regerades av en drottning. Därav anses socknens namn, Kvinestad, ha uppkommit.

Algutstorps s:m Jättekast.

62. En annan sägen berättar, att en sten, som har formen av ett klot och ligger på Höggrunga Kunggårdens ägor, skall ha kastats av en jätte, vilken med densamma hade ämnat nedslå Algutstorps kyrka, men stungen gick sönder, så att stenen för blott halvägs från den plats, Stågharehögen, där jätten stod.

Algutstorps s:m Bål.

63. Strax invid denna sten ligger ett stearös. Här om berättar sägen att på den tid då Grutlanda by tillhörde Algutstorps s:m, kom en gång ett brudfölje från nämnda by ridande på väg till Algutstorps kyrka. Av någon orsak omkom bruden på den plats som stearöset ulvisar.

Algutstorps s:m Kyrkklockesägen.

64. I Sävån, strax väster om Algutstorps kyrka, finnes en s.k. hölj som här namnet Klockhöljen. Sägen berättar, att sockenborna sänkt ned en kyrkklocka på nämnda plats för att den ej skulle boströvas av fienden, som då härjade i landet. Det berättas

att man försökt slaga upp den. Man hade fått fast en kätting i klockan och spänt för ett par svarta twillingstular, men då hon kommit så långt att hon syntes äran vattnet utbrast en av de närvarande: "Nu kommer hon!" varvid kättingen brast, så att klockan sjönk tillbaka. Sedan dess har hon aldrig varit synlig.

Algutstorps s:m Hjörde Hjulet under vägen.

65. I den s.k. ekhagen på Algutstorps prästgårds ägor står utmed vägen en knottig ek, som benämnes "Skamseken". Enligt sägen för en gång en präst vägen fram på väg till en annexkyrka för att där förrätta gudstjänst. Vid nämnda ek ryckte skam av ena karrhjulet. Men prästen som hade makt över skam befälde honom att springa bredvid och bära upp ena axeln ända tills att de kom tillbaka till den plats, där hjulet låg. Där band han honom i eken, som där för har ett så knottigt utseende.

Algutstorps s:m Bautastein.

66. På ägorna till Höggrunga Bergsgård stå upprest 3 st bautasteinar. Den högsta har en höjd av omkr. 2 m. Enligt en sägen har på denna plats stått ett stort slag och skall stenarna ha rests över några fallna stolar.

67. Enligt sägnen skall det ha bott en jätte i Sölvarp. Å Nedergårds ägor finns en plats, som kallas Jättehall och ett stycke därifrån åt nordväst en annan plats där jätten också höll till som kallas Drumbhall. När kristendomen kom, blev jätten mycket vred men förmodade ej göra folket någon skada ty deras lära skyddade dem. Så en vacker dag gick jätten upp på sin höga plats, Hall, och såg sig omkring åt alla håll. Han fick då se en kyrka i öster vid det nuvarande Vänga. Då blev han vred och tog ett språng i nordvästlig riktning till ett lågt beläget berg. Invid detta låg ett stort löst bergblock, så stort som ett vanligt litet boningshus. Sen jätten prässat fast sina fötter i berget så godt han kunde, tog han stenblocket med båda händerna och slungade det i riktning mot Vänga kyrka för att krossa den. Men han orkade ej kasta stenen längre än omkr 2 km. Där föll den ned och blev liggande och där ligger den än i dag. I stenen syns tydliga märken efter jättes fingrar, liksom det också är fyra stora märken efter jättes fötter, där han stod medan han slungade stenen. När jätten såg att han ej träffade gav han sig bort och syntes aldrig mer.

68. Vid början av 1700-talet bodde en stor och stark man vid namn Anders på Staräkre i Murums socken. På den tiden fanns ej några handelsbodar på många mil avstånd. Så hände sig att saltet tog slut och det fanns ej att köpa på närmre håll än i Göteborg. Anders beslöt då att gå till Göteborg efter salt. Han tog en stor säck och begav sig i väg. Då han kom fram, gick han in i en bod och bad få köpa salt. Handelsbiträdet sade då till honom: "Var bra och gå efter skjutsen, så ska vi lägga i saltsäcken med detsamma." "Skjutsen har jag här", sade Anders och pekade på sig själv. "Bär ni den här salttunnan de 9 mil som ni uppgett er ha hem, så skänker jag saltet," sade biträdet. Anders tackade för gåvan och tog saltsäcken på ryggen och började hemfärden. För att kunna se efter att han verkligen var saltet, följde biträdet med honom på hemfärden. Efter en tids vandring kom de upp till Storaavälten. Det var på den tiden då lingonen var mogna. När nu Anders fick syn på dem gick han av vägen och började plocka lingon och äta. Han började bli både hungrig och törstig, så att bären kom honom väl till lags. Under bärplockningen hade han alltjämt saltsäcken på ryggen. Nu tröttnade emellertid biträdet på att följa honom längre och utropade förargad: "En sådan där kan inte själve sjuttan följa längre!"

Därpå vandte han om till Göteborg igen. Anders fick nu fortsätta med sin saltsocker ensam.

Högberg sin Postskjutsöverfall II.
Gåsens h. d.

69. I början av 1800-talet gick posten landvägen från Göteborg till Ulricehamn. ^{Det hände därvid} ~~Under postiljonen~~ ofta att postiljonen blev överfallen och plundrad, ja, ofta t. o. m. dödad. Ett par sådana överfall har ju hört talas om. De personer som var med om överfallen, var de på sin tid illa berömda Petter Stål, Efraim Högberg och Anders Håkansson. Ett av de första överfallen de gjorde, säges ha varit i Slinnebergsskogen som ligger mellan Kyda och Bässan i Murums sn. Banditerna visste förstås om tiden då posten brukade passera genom skogen och lade sig där i förvänt för honom. När nu postskjutsen kommit in i skogen mist för det ställe där tjuvarna låg dolda, rusade de upp och försökte gripa postvärden. Detta lyckades dock icke, ty postiljonen och kusken vägrade sig tappert. Tjuvarna tog då till flykten in åt skogen varvid posten fick fortsätta resan. Tjuvarna gav dock icke upp sin avsikt, utan rustade sig bättre till nästa gång posten skulle komma. De flyttade sig emellertid ett stycke åt Ulrice-

hamnshället till en plats ej långt från Gammalstorp. Där överföll de posten på samma sätt som förut men lyckades bättre. De tog posten och begav sig med den in i skogen till en sommarlada ett stycke från Salunda. Där öppnade de posten och tog allt som var av värde. Det övriga lät de ligga. Sen begav de sig till sitt egentliga tillhåll, Öndörpsaskogen. En tid därefter kom en pojke och gick genom nämnda skog. Bäst som han gick, fick han syn på en stor pappersbrunt. Han tog upp den och gick till socknens pastor med den. När nu brunten öppnades befanns den innehålla en stor massa värdepapper och pengar. Med detta hade pastorn länge att göra för att räkna ut allt värdet, som fanns i brunten. Pojken fick 50 riksdaler som lön. Någon tid därefter blev tjuvarna gripna och förda inför domstol. Där dömdes de till livstids straffarbete och så fick dessa vilda bovar sluta sina dagar.

67-69 Arthur Johansson, Murums gård, 1913
Gåsens sin
Snydals h. d. Jätter och borders "erga katta"

70. En sägen berättar att i en bergskulle som kallas Barrekol, bodde en jätte som varje juld gästade hos en bonde vid namn Lars, som med familj fick flytta ur stugan när jättefamiljen kom in. När det skedd si

bakades, bryggades och reddes till för julen. Då julen var över och jätten flyttade tillbaka, lämnade han något till ersättning för sig, särskilt mycket god svag-dricka. En gång lämnade Lars sin hund kvar i stugan, när jätten kom. Då jätten gräddade bröd i ugnen, tog han ned en kora, som hängde i taket och stekte den i ugnen. Sen kastade han den till hunden. Denne brände sig och blev full av raseri och skrämde jätten så att han flydde därifrån. När jätten träffade Lars frågade han om han hade sin aija schatta kvar. "Ja", sade Lars, "jag har flera nu." Efter den dagen kom jätten aldrig till Lars för att fira jul.

Gestads som
Sundals trid.

Kyrkbygge-säger.

71. Det sägs att när Gestads kyrka skulle byggas, så byggde man den på ett ställe som heter Murånge. Det som byggdes om dagen, delts ner om natten. Så kunde man inte hålla på utan måste söka en bättre plats. För att få veta var man kunde bygga i fred, spände man ett par twillingocar för en vagn, och lät dem gå ensamma, och på den plats där de stannade skulle kyrkan stå. Där började man bygga kyrkan och arbetet gick fortgå utan att bli hindrat. Det är den nuvarande kyrkan, som då byggdes.

Yge bys s.m. 1399 45. Präst över trocksjö.
LUNDUNIVERSITETET.
FOLKMINNESKONSTEN
Ljusby 12012, kyrkkaik.

72. Ett stycke norr om Hedareds kapell, Bredareds pastorat, ligger några vilda bergpartier utmed en liten skogsgård. Därifrån härleder sig följande sägen: En präst från detta pastorat skulle en gång färdas till Hedared för att hålla julotta. När han kom till Vasjöberget, som det kallades, fick han höra ett sorl av rösten inifrån berget. Prästen som red stannade hästen. Av vad han hörde, kunde han förstå att trollen därinne var i gräl med varandra. Just som prästen skulle fortsätta sin väg, kom en trollmö ut ur berget med en bägare vin som hon bjöd honom dricka. Prästen skulle just dricka, då han varnades av ett annat troll i berget, så att han slog ut innehållet i bägaren över axeln. Något av vätskan kom att rinna på hästens hud, som sedan fladdes av det skarpa giftet. Prästen behöll bägaren och red vägen framåt i spårstråk. Trollmön ropade: "Nu tog prästen vår svartabalg!" Det blev då ett hastigt oväsen, men ett vänligare troll ropade efter honom: "Rid inte på vägen den håle, utan rid på åkern den svåle! Ty annars kommer Snotttra dig." Prästen följde genast rådet och knappt hade han kommit av vägen, förrän trollet rusade förbi på vägen som ett åskväder. Prästen undkom dock lyckligen. - Bägaren förvaras ännu i Hedareds kapell. Den användes där länge till nattvardskalk. Då den en gång flyttades till Sandhults kyrka svartnade den, så att man fick den inte blank.

Men när bägaren kom tillbaka till Hedared, höll den sig åter blank. Således har trollen ännu ett slags äganderätt till den.

*Ystors son
Markus h. d.* Kyrkklockesägen.

73. I närheten av Vänga kyrka ligger en damm, som fordom utgjort en utvidgning, av den där framflytande ån. Här skulle enligt sägnen en kyrkklocka ha dränkts av munkar. Detta har troligen skett, när de blev fördrivna från Sverige på reformationens tid. Man skall ha försökt ta upp den, men när man fått den till vattenytan, sjönk den åter ned i dyb. Enligt folket skall man kunna ta upp kyrkklockan, om ett par twillingöar spändes för.

Även på senare tid skall man ha känt klockan med järnspett och därvid tycktes det att den var sprucken.

*Ystors son
Markus h. d.* Gammal stad visse sig

74. Högdals torp ligger någonstades på gränsen mellan Bredareds och Norunga socknar. Där skall enligt sägnen ha funnits en betydande stad en gång i forntiden, som t. o. m. skall ha haft stenlagda gator. Man skulle om platsen vore bekant ännu kunna träffa på dem. En person, som vandrade över skogstrakten, skall ha haft en mycket egendomlig syn. Han påträffade nämligen en stad, som såg rent förtrollande

ut. I en del av staden fanns endast bodar, där man hade alla möjliga silver och guldarbeten. På andra platsen satt folk och spisade o. s. v. Allt var indelat på ett regelmässigt sätt. Dock fanns inga stora hus. Det som var till salu, utbjöds från upphöjda bänkar på gatorna. Man skulle just kasta sin snusdosa, då en av folket i staden stötte till honom, så han föll. När han steg upp var alltsammans som bortbläst.

*Ystors son
Markus h. d.* Skattsägen.

75. En fiskare från trakten av sjön Säven gick en gång som vanligt hem sent en kväll på hösten. Då han kommit ett stycke uppåt skogen, fick han se, att det lyfte på ett ställe. Han gick ditåt för han trodde att det var folk som var ute och eldade i marken. På platsen fanns gamla odlingsrös från stenåldern, eller åtminstone har jorden nog inte varit brukad efter digerdöden. När fiskaren fick se det lysande välet på närmare håll, öppnades det vara en lysande hög av metaller, och på dessa stod ett djur som liknade en följunge. Han var dock inte så djäv, att han vågade göra något för att komma åt skatterna. Men den som dräper följungen bli nog rik.

72-75 Erik Henriksson, Byrått, Istorp 1913
Byråttens son Sägen om potatisinfectiöset och spökgiggen
Byråttens son 76. För många år sedan kom en lantvärnsoldat
Byråttens son Vart af en h. d.

från Tyskland, där han varit med i kriget. Hans namn var Berndt och släkt till honom lever ännu kvar i Bjurbäck. Han hade varit fången där och hade till mat bl. a. fått ett slags knölar som tyckarna kallade jordpäron. Han lyckades smuggla med sig Estycken till Sverige insydd i rockfodret. När han kommit hem till Bjurbäck träffade han ägaren till Näs säteri och för honom berättade han om jordpäronnas stora betydelse, spakallade upp rockfodret och tog fram sina dyrbara knölar. De kom överens om att sätta hälften var och ej smaka av den förän de hade fått en haloffärding var av dem. När de nu fått denna fjärding full, lät de det överstigande matet delas ut till jordägare och torpare med tillsegelse att de skulle förfara på samma sätt. Bjurbäcks socken skall ha varit den första i riket där potatis eller jordpäron odlades. Härav har också Bjurbäck fått smeknamnet "potatisfjärding". Sedan dess har varje midsommarnatt kl 12 en skön jungfru visat sig å Näs herregårds portskjutorns tak, där hon skädat ut över de grönskande ^{och blommande} potatislandden och gett sin välsignelse åt potatisens växt. Men sedan man allmänt

bojade beämnat potatisen till brännvin har man inte sett jungfrun i Torset.

Byurbäckens Sägore om kloster

77. Vid gårdarna Nunnered och Munkebo kan man se tydliga tecken efter kloster eller dyli. Sagen förmäner att vid Nunnered skulle det varit ett nunnekloster samt vid Munkebo ett munkkloster, varav gårdarna fått sina namn. Vid Munkebo kan man ännu skönja tecken till en klosterkyrkogård, med den ena gravan intill den andra. - Sagen vittnar också att en hemlig gång skulle funnits mellan båda dessa platser. Sannolikt har ån Tidån raserat denna gång, ty den har samma dalgång som gången skulle ha följt.

76-77 Luther Sandqvist, Nunnered, Bjurbäck.
 O. Fröhunda s:n Stortjvet 1912-13
 Byurbäck Redovis
 Kunds N. O. 2 Västgötiska
 h. der

78. Det var en gång en elak tjuv vars namn var Halle. Han bodde i ett berg benämmt Rävhallesberget, beläget på Fröhunda gård i Gällstads sn, och gömde sig där i en berggrotta. Han gick ut i gårdarna och stal bort allt som bönderna hade av värde. Särskilt omtalas att han mördade en man vid namn Kil och stal sedan bort dennes egendom. Då blev bönderna

arga och gick man ur huse för att fånga honom. Men han hade inneslutit sig med ett stort matförråd i sin grotta, dit ingen vågade sig in emedan han var beväpnad med många skjutvapen. Då borrade bönderna hål i berget och sprängde sedan sönder det. Därvid dödades han mellan ett par bergskular. Bönderna trodde att han fått denna död som straff för att han dödat Kil.

78. Gunnar Larsson, Frölunda. 1912 (april)

Hulareds kyrka som Jättesägret
Kändt på

79. Ett stycke från Hulareds kyrka ligger ett berg som kallas Jättaberget emedan där för tiden skall ha bott en jätte. Inuti berget finns det gångrar och grottor och i dessa skall jätten ha bott. Än i dag visas, var han skall ha haft sin ugn. Grottorna har nu på en del ställen fyllts av nedrasad jord och sten. — En gång hade jätten kokat så mycket gröt att han inte kunde äta upp allt på en gång, men han ville dock ej förtöra något av den. Medan han satt och punderade över vad han skulle göra med gröten, kom en bonde gående förbi. Honom frågade jätten vad han skulle göra med gröten. Bonden svarade att han kunde grämma det som blev över till nästa kväll, så slapp han koka nästa

gå. Detta hade jätten aldrig tänkt på och ^{han} tyckte att det var ett godt råd.

80. Jätten var mycket arg på klockorna i den närbelägna kyrkan. En söndagsmorgon väcktes han av kyrkklockorna som ringde. Han beslöt då att förtöra dem så att han skulle slippa höra dem oftare, och gick därför upp på bergets topp, tog en stor rund sten och kastade den mot kyrkan. Stenen träffade dock ej utan föll i än några meter från kyrkan, där stenen ännu visas. Av ansträngningen blev jätten törstig och gick till sjön strax nedanför för att dricka. Han drack så mycket att han blev sjuk och dog.

81. En annan sägen berättar på annat sätt om jätterns död. Man trodde att han hade stora skatter samlade i berget. För att komma åt dessa, beslöt några män att döda honom. De byggde därför upp ett skjul på ett ställe där jätten brukade gå förbi. När jätten kom, undrade han vad det var för ett skjul och gick intill för att se på det. Han blev då dödad av dem som gömt sig i skjulet. Skatterna kunde de dock ej komma åt, emedan de träffade en stark järndörr som de ej kunde öppna.

79-81 Robert Lundgren 1912

Reinhard Svensson. 1917

~~Andersson~~
Nittorps kyrka med

52

Jättesågen

82. När man går vägen mellan Haga och Nittorps kyrka får man se ett stort berg ligga till höger om vägen. Här bodde enl. sägnen en jätte som hette Drumdum och som skulle vara nio hundra år gammal. Medan han ledde här fick folk sällan vara i fred för honom. Det berättas bl. a. att han ville gifta sig med en bondflicka, ^{vid namn Inga} som bodde strax intill. Men hon ville ej vid honom. En gång när folket var på pilgrimsvandring i Nittorps kyrka, sände jätten ut sina små troll för att hämta Inga, för han visste att hon var ensam hemma i stugan. Vid tanken på att snart få henne i sitt väl blev han så glad att han sprang upp från sin stol invid spiseln för att springa ut, men han var blind och slog huvudet så våldsamt mot stenväggen vid dörren att huvudet spräcktes. Det blev också en spricka i berget som syns än i dag. - Under tiden hade trollen hunnit fram till stugan där Inga bodde, men hon anade vis och reglade dörren, så att trollen måste återvända till berget. Där fann de jätten ligga död intill dörren. De kunde ej komma in ty de kunde ej vältas undan jätten. I stället reste de en stor sten, som låg utanför berget, framför ingången och flydde sen långt bort. Sen har folk fått vara i fred.

82 Carl Stenberg 1912

Sexdrega socken 1899 53

53

Kyrkebyggesåger

83. När Sexdrega kyrka skulle byggas, tvistades det mycket om var den borde läggas. Slutligen blev det bestämt att den skulle byggas vid Borgarås, som då var den mest bebyggda delen av socknen. Ej långt därifrån bodde en jätte vid namn Grumse i ett berg. Kyrkan började uppföras, men det som byggdes om dagen, revs ner om natten. Då man såg att kyrkan på det sättet ej skulle kunna bli färdig slutade man upps men hövstenarna står ännu kvar. En tid efteråt samlades folket för att se ut en annan plats till kyrkan, men det började lida mot kvällen utan att något beslut hade fattats. Då fick de höra en röst från bergen, som sade att de skulle lägga en sten på ryggen och spänna sex otända ocar för, och sen låta dem gå vart de ville. Där vagnen välte, skulle kyrkan byggas. Om de gjorde så, behövde de inte frukta för att deras arbete skulle nedrivs. När otarna kommit till den plats där kyrkan nu står välte vagnen. Kyrkan blev byggd och kallades Sexdrega kyrka emedan sex ocar dragit första stenen till kyrkan.

84. När kyrkan var färdig och skulle invigas, blev en man jagad av jätten Grumse, då han skulle svida till Sexdrega för att närvara vid högtidligheterna. Vid Hjartared höll jätten på att hinna

ryttaren, men denne blev räddad genom att kyrkklockorna i Sedrega började ringa. Grumse ville inte höra klockornas ljud utan vände om. I sin ilka stampade han så hårt i marken att denna darade, och vid Hjartared finns ännu märken efter hans fötter i berget. Sen dess har jätten aldrig varit synlig för människor.

Sedrega om Jätteormar.

85. En gång för längesen kom patronen på Åttorp under sin morgonpromenad till Igelåsjön. Där fick han se ett par mycket stora ormar komma nedrynnande till sjön för att dricka. Efter dessa ormar kom en häns, tydligen en häsa, åkande i ett baktråg. Medan ormarna drack, gjorde hon en sväng ut över sjön i sin farkost. Sedan åkte hon efter ormarna när de återvände, i samma besynnerliga åkdon.

83-85 Allan E. Johansson 1912.

Herrljunga Jättekast.

86. I Hudene fanns det en jätte. "De har hängt upp en bjälla vid Nossekälla, som klingar mina öron ut," sade han. Han tog därför en sten på Hyberget i Hudened och kastade den mot Herrljunga kyrkklocka. Men stenen hann ej fram utan slog emot Hara-

berget och ligger vid dess södra sida. Denna sten blev sedan kallad jättestenen.

Herrljunga sin Kyrkklockesägen.

87. En annan sägen är att Herrljunga kyrkklocka är tagen av danskarna från Laros kyrka och att de fört den med sig till Torsleds Rån. Då tog Torsleds Bossgårds manskap stekpannor och spjäll samt slog på trumma. Då trodde danskarna att där stod en krigshär så att de vände om och lämnade klockan efter sig.

86-87 Ivan Jonsson 1912.

Fristads sin Sägen om Källkista.

88. Ett par km söder om Fristads järnvägsstation finns en ganska väl bibehållen källkista. Strax in till graven är en minnesvärd upprett till minne av en framstående sveask man som sköt sig för sina motgångars skull under ett krig. Namnet på honom är ej med säkerhet känt. Hans anhöriga reste upp stenen till ett minne av honom.

88 Thor Lindhé 1912

Mullerups sin Kyrkklockesägen.

89. Under Sveriges krig med danskarna hände det att dessa rev ner tre träkyrkor. Ruinerna kan man ännu se. Enligt sägen kastades kyrkklockorna

i ett dygigt karr. Detta hände 1577. Det lär ha varit personer som försökt få klockorna ur karrat, men dessa har glidit ned igen.

Nittorps som Kung-säger
Kungsvägs vid

90. Under ett krig med danskarna, mötte svenskarna sina fiender vid Nittorps kyrka. Enligt en sägen skulle svenskarna ha grävt djupa hålor för att därigenom skydda sig för fiendens kulor. Där stunden ställt, står en stor sten och i den är ett stort borrarat hål.

89-90 Edwin Stenberg 1912

Vg Jättekast och kyrkklockesäger

91. I Marbäck ligger en stor sten, om vilken sägen berättar att en jätte kastat den mot kyrkan emedan han ej tålde höra klockringning. Stenen råkade klockan så att den föll ned, och för sen vidare till ett högt berg där den ännu ligger. Klockan föll i en sank mark och var svår att få upp emedan de som arbetade där på icke skulle få säga ett ord medan arbetet pågick. En gång hade de klockan på kanten av det hål där den föll ner, men då kom en gummor åkande på vägen förti efter två tuffar. Då kunde de ej låta bli att skratta och så sjönk klockan ned igen.

91. John Johansson 1912

92. I ett torp som låg i en stor skog på Galtarens sydöstra sluttning bodde en torpare som de kallade för "Lasse i skogen". En dag gick han med yxan på axeln långt inåt skogen för att hugga bränsle. Som han kommit ut i en hast, hade han försummat låsa sitt faderväi innan han gick, och därför fick trollen makt över honom så de kunde förvandla honom till en varg. Hans hustru sörgde honom en tid men fick ge sig till tals, hon som andra som mista sin karl. Så gick det några år. Eftersom torpet låg långt avsides, kom sällan någon dit, men en julafton kom en käring som var ute för att tigga. Hon var mäkta trasig och utsvulten och gumman på torpet som var gogiven av sig ville inte låta henne bära ut julen utan popplade för henne litet av varje. Medan tiggarkäringen åt, kom de att språka om ett och annat och då kom gumman att nämna, hur hennes gubbe blivit borta. Käringen mente att det nog var så att han gick som varulv i skogen och att det inte var omöjligt att gumman kunde få se honom än en gång. En stund därefter började käringen att plöka till sig vad hon hade fått, varpå hon tackade och gick. Detta var på förmiddagen. Framåt kvällen skulle gumman gå ut till boden och ta in ett köttstycke till morgondagen, och medan hon var inne i boden, kom det en varg och ställde sig med framfötterna på bodtrappan. I förstora såg gumman honom inte, men när hon vände sig och skulle

gå ut, fick hon se var han stod, och om hoja hon till av rädsla, men när hon sedan såg hur spak han var, så gjorde det henne ondt om honom så att hon sade till honom: "det var förligt vad du ser svulsten och sorgen ut! Om jag visste du vore gubben min skulle jag ge dig en benknuta." Och med detsamma hon sade detta fjöll varghuden av honom och hennes man stod framför gummman i de samme kläder, som han hade då han gick ut i skogen den där gången.

92. Fozelqvist, 1912. Hörsnatrakten.

Fälene s. m. Kysklockesågen

Bjärke 93. En sägen förmåler att vid ett krig mellan svenskar och danskar de senare vid genömtågandet av Bjärke hd skulle ha använt Ersta gamla kyrka som inkvarteringsställe för trupperna och att de vid avmarschen därifrån medtagit kyrkans klockor. Sedan tågade de genom Gripsnäs stora skogar ned mot Vandryvatten för att övergå denna sjö. Men några bönder vid nämnda sjö hade på förhand fjöll reda på detta och sågat sönder isen så att en stor hop danskar vid övergången skall ha drunknat. Därvid skall klockorna ha följt med i djupet. Gamla fiskare från Koberg påstår att de kan ses vid klart väder.

93. Theodor Ernstström 1° R

Torslads s. m. 1399 59 LUNDS UNIVERSITETS 59
Kullings s. m. Narna föck I arnsåsen

94. Inom Torslads finnes den för sina många banta- stener kända Nyklabacken. Detta namn säges ha uppkommit genom en strid, som skulle ha stått mellan konung Nykel och konung Fog.

Fälene s. m.
Kullings s. m.

Tollsågen

95. Om ett kallt berg, beläget ungefär mitt i Fälene socken, går en sägen att där för skall ha funnits bergtroll. Dessa var mycket små men de kunde dock arbeta åt den krigboende befolkningen. Om bönderna satte ut mat till dem om nätterna, kunde de utföra arbeten på åker och äng, och bönderna kunde på det sättet få sin säd avmejad och uppsatt i skylar om nätterna. - Det berättas även att trollen skulle ha dyrbara husgerådssaker inne i berget. Bland var de ~~ut~~ på vandring och kunde då vara förliga om de blev retade, men om man blott sprang av vägen kunde de ej följa med.

Fälene s. m. Kysk byggesågen

96. Säggen berättar också att folket en gång skulle bygga en kyrka på en höjd väster om nämnda berg. Men det folket om dagen byggde upp, res trollen över om nätterna, var för folket måste sluta att bygga på denna plats.

94-96 Gustav Samuelsson 1912

97. På 1860-talet gick en sägen att på berget Håk-åsen i Gärslösa Gossagårdens skog skulle finnas mycket medel (guld och silver) nedgrävda i jorden. Dessa medel skulle till en del stulits vid större eldsvådor i Borås. En riddare på en herrgård i närheten vände sig till en klok qvinnas för att närmare få uttrömt var medlen fanns. Han fick då upplysning om att vissa alnar i angivet väderstreck från en ekbuske var medlen nedgrävda. När han verkligen fann en ekbuske i skogen, där icke alls någon ek växte, ansåg han sig så säker på platsen att han lät verkställa grävningar. Men om han grävde i fel väderstreck eller om det inte fanns några medel, därom vet man ingenting. Han fann emellertid ingenting och ingen har gjort om försöket att gräva upp det stulna.

97. Gunnar Andersson Svinåsa, Brämhult, Saleby s:n Skattgrävning.

98. I Kånge sn, 2 à 3 km från kyrkan, ligger en backe benämnd Stampabacken. Där skall trollen ha gömt en mycket stor skatt som de sökt dölja genom att vara på en mängd jord. - Skattdrökare försökte en gång ta upp denna skatt, men ett villkor för att det skulle lyckas var att ingen under arbetet fick säga

ett enda ord, ty skedde det skulle skallen sjunka. När de fått skatten till jorden, kom en riddare och red i full galopp förbi. Därefter kom en qvinnas och stod på en fot i en slev, men det gick lika fort. Därefter kom en köna och drog ett halmläss och till sist kom en gammal halt käring och sade: "Jag minner la, jag minner la?" Men då kunde de inte tåga längre, utan en sade: "Å du gör så tusan keller, om du inte skyndar dig bättre!"

Saleby s:n

Skattgrävning h:d. Kyrkklockesäger.

99. Det berättas om den stora kyrkklockan i Saleby att det inte var meningen att den skulle dit utan till Synnerby. Båda klockorna kom på en gång från Skara, men när de kom till Synnerby, orkade ej dragarna förtratta med klockan som skulle till Saleby utan då fick de köra förbi med den klockan som skulle till Synnerby, och det gick mycket lätt.

98-99 Karl Tage Larsson Antrop, Saleby, 1912

Göteborg s:n

Västka h:d

Kyrkklockesäger.

100. Där vägen mellan Odensbergs och Slatarys stationer går över ån Lidan i Göteveds socken skall en kyrkklocka ligga i ån. Denna klocka skall en gång ha flyttats från en i byn Elin i Göteveds socken belägen kyrka till den nuvarande Göteveds kyrka.

Klockan skall då ha fallit i ån. Fleca försök ha sedan dess gjorts att ta upp ~~klockan~~ om ett av dessa berättas följande:

Några män hade länge försökt få tag i klockan. Bäst som de höll på härmed, kom en ryttare ridande på en häst i fullt galopp. Ett par timmar därefter lyckades det svämmen få fatt i klockan. De började genast hala upp henne. Härunder skulle de dock ej få säga ett enda ord. Just som de fått upp klockan till vattentytan, kom en man ridande på en halt häst och frågade dem om de hade sett någon ryttare rida förbi, ty han tänkte just hinna fått honom. En av männen kunde då ej tåga utan brast i gapskratt och sade: "Den ryttaren hinner du aldrig!" Men just som han sagt detta, försvann kyrkklockan i djupet och sedan stod den inte att finna. — Det påstås att man sett klockan i djupet.

Sötare som
Vilcke h. d.

Kyrkklockesägen.

101. En liknande sägen berättas från Floby. En kyrkklocka skulle en gång förflyttas från Vists kyrka i Floby till Bellestads kyrka. Därvid köndes klockan på isen över ån Lidan i närheten av

gården Vistaholm i Floby. Därvid brast isen och klockan försvann i djupet. Sedan gjordes försök att ta upp klockan. Man sökte efter henne tills man fann henne. Ett tag fastgjordes då i klockan och tvänne twilling-oxar spändes för linan. Nu skreds till verket att med oxarnas hjälp draga upp klockan. Härunder skulle dock en ovillkorlig tystnad råda. Ägarinnan till oxarna, en gammal från Vistaholm, var även närvarande. Klockan kom allt längre uppåt. Då klockan nått vattentytan, utropade gammal i sin förtjusning: "Nu dra allt mina oxar upp klockan ändå!" Dessa ord pik hön dock dyrt ångra ty klockan föll genast till botten igen.

102. En annan sägen om samma klocka är den att trollen skulle ha tagit klockan från Vists kyrka och kastat den i ån och så förtäljes samma historia om klockans uppdragning.

Göteborg som
Vilcke h. d. Kyrkklockesägen.

103. För mycket länge sedan, då lillklockan i Göteborgs kyrka ringdes i för första gången efter att ha blivit upphängd, föll tre blodroppar ner ur klockan. Man antog då, att något märkvärdigt skulle hända med den. Så har också skett,

ty klockan har sedan dödat tre personer. Den ene blev ihjälslagen därigenom att kläppen föll ned ur klockan och träffade honom i huvudet. Hur de båda andra dödades berättas ej säggen.

Göteborgs s. m. Jättekäst.
Västbo h. d.

104. I Hellestad på gården Tomten-Finnestorps ligger en 3,5 m hög sten som säges vara kastad av trollen från Mörseberg mot Gäsene-Eriksbergs kyrka. Stenen har dock inte orkat fram utan fallit ned på nämnda gård omkr 3/4 mil från kyrkan.

En liknande sten ligger vid gården Frögården i Göteborgs s. m. Den säges vara kastad från Mörseberg mot Skarvums kyrka. (Skarvums s. m. är sen gammalt införlivad med Grolanda.) Ej heller denna sten har nått sitt mål ty den har fallit ned omkr. en fjärdingsväg från kyrkan.

100-104 Arthur Dahlqvist

Folene s. m. Bergtroll.
Kullings h. d.

105. I Folene socken ungefär midt emot byn ligger ett berg benämnt Skärsberget. Där skall för ha funnits bergtroll. De plågade vara till stort gagn för kringvandrande folk, ty ville man ha något arbete utfört behövde man blott om natten sätta ut

litet mat till trollen, så var de strax villiga att arbeta, och då folket vaknade om morgonen var arbetet alltid gjort. Folene s. m. Kyrksäggen
106. Det berättas även att folket i Folene skulle bygga en kyrka på en höjd ett stycke väster om nämnda berg. Men det som folket byggde upp om dagen, rev trollen ned om natten, varför man måste bygga upp kyrkan på ett annat ställe.

105-106 Vikten Karlsson 1912
Romeleds s. m. Kyrksäggen
Flundre

107. På Romeleds kyrkogård ligger en stor sten som säges ha ditkastats av de jättar. Romeled har en kyrkklocka som har en mycket stark klang. Det tyckte inte de jättar om som bodde på Varklintarna i Bohuslän. Men över Göta älv tordes de inte, ty det var på den tiden då Bohuslän hörde till Norge, utan de stod på Varklintarna och kastade sten på kyrkklockan. Det berättas också att man stoppte bly i klockan för att dämpa klangen på det att den ej skulle höras för starkt och jättarna slå sönder kyrkan.

107 Albin Pettersson, Upphärad 1912

Ullervads s. m. Kyrksäggen
Västbo h. d.

108. Enl. sägen skulle kyrkan i Fors socken efter rågerdöden blivit bortflömd. Lång tid därefter när kyrkan bli-

rit täckt med mossor och kringvuxen med skog, gick en jägare här på jakt. Han fick då se en tjäder, som han tyckte satt på en klippa. Han lade då an och sköt. När han sen gick för att hämta pilen som fallit på den förment klippan, så fann han att den i stället för att vara en klippa var täckt på en kyrka. Så blev kyrkan åter upptäckt.

Ullmanns Sön Kyrkklockesägen
Vad som nämns

109. Under ett av danskarnas härjningståg i början av medeltiden närmade ^{de} sig ~~fränder~~ ^{Fors socken}. Det första som mänskorna då tänkte på att rädda var kyrkklockorna. Folket i Fors beslöt sänka sin klocka i den tät fjärr flytande ån. Det skedde där nuvarande "Fors bro" ligger. För att danskarna ej skulle kunna ta klockan om de finge reda på gömstället, sänktes den under trolldom. Den skulle kunna tas upp endast av sju bröder och de fick under arbetet ej yttra ett ord om de skulle lyckas. Efter krizets slut skulle den emellertid tas upp. Sju bröder gick dit och hade så när lyckats få klockan över vattensytan, då en höna kom gående på vägen och frågade vägen till närmaste stad. "Det hinner du inte i ditt liv", svarade en av bröderna men i det samma släppte alla tag och klockan försvann i djupet. - Åtskilliga

är därefter gjordes ännu ett försök att ta upp klockan. Under det arbetet i all tygtnad pågick, kom några troll farande med en galge som de reste helt nära arbetsplatsen. Därefter frågade trollen sinsemellan: "Vem ska vi ta först?" "Vi tar den med den röda luvan", sa ett av trollen, för de tyckte han såg ut som en förman. Men de utbrast denne: "Å ni ska så måttligt heller ta mig!" Nu gick det precis som förra gången och arbetet misslyckades fullständigt. Sen har inget försök gjorts att ta upp klockan, och trohäftvis berättar hon kvar. Romells klocka brukar också ständigt säga: "Min make, länge drake ligger under Fors bro!"

108-109 Viktor Svensson, Flundre, 1912

Eggrens Bergatroll
Källor m.m.

110. I Eggrens finns för bergatroll. Om vattenen gick de fram till stugorna så snart folklet hade lagt sig och hade byttslag med den. Det berättas att några män hört om talas att man på en annan trakt lånat pengar av trollen men så man skulle betala igen dem fick man till svar att det inte behövdes emedan gamla pennan var död. Nu tänkte de att det skulle gå på samma sätt. Men för att få låna pengar av gamla pennan fördrades att gå och be på lördag torsdagskvällen i rad. De två första kvällarna gick

de och bad få låna prägen, men den tredje vågade de inte gå och ingenting förh de heller låna.

110 Karl Andersson 1912

Hellestad som SårpIats-säger
Såsen vid

111. I närheten av Snipebo kvarn, 1/2 mil från Sörby station finns två stenar upprest, en större och en mindre. Den större 1,9 m hög, 1,2 m bred, den mindre, 2,7 m hög och 0,75 m bred. De står på en liten kulle och i deras omedelbara närhet är ett grustag som hotar att undergräva dem. Om platsen förtäljes att en kung Rabbe där skall ligga begravd. Ingen inskrift på någondera stenarna förtäljes dock när eller över vem de rests. Platsen kallas för Rabbehall. Platsen tillhör Bockarp i Hellestadsen.

111 Arthur Dahlqvist.

Saleby som Säger om gamla Kapell
Såsen vid

112. Ungefär 1 km. från Saleby kyrka ligger en backe eller höj, kallad Korshögen, som höjer sig rätt mycket över den kringlyggande trakten. Det berättas att där fördom funnits en kyrka eller ett kapell som skulle ha stått i gränsen mellan Frigger åker och prästgården.

Omkr. 4. km från Saleby kyrka ligger Tjinstorps där också ett kapell skall ha stått. Där ses en

liten hög, där kapellet stått. I backen finns en massa sten.

112 Tage Larsson, Antorp Saleby. 1912

Larvs som Jättekest.
Såsen vid

113. I östra delen av Larv vid ett ställe som kallas Lilleskog ligger på ett litet berg en stor sten. Om den berättas att den skall ha kastats mot Larvs kyrka av en jätte då han första gången hörde klockorna ringa. Han skall ha slungat den med sitt slumpband, men det brast, så att stenen ej träffade sitt mål utan blev liggande där den nu ligger.

Trävads som Kyrkbyggestages
Såsen vid

114. Det berättas att ~~de~~ man bestämt byggnadsplatsen för Trävads kyrka på västra stranden av ån Lidan. Grunden blev också lagd där och arbetet började. Men en morgon befanns alltsammans ha flyttats över till andra sidan av ån. Folket födde det över till den första platsen igen. Men de fick ej länge hålla på med arbetet, ty kyrkan blev åter flyttad över till andra stranden. Detta upprepades flera ggr och till sist måste man låta den stå på den östra sidan av Lidan, där den ännu idag står.

113-114 Gust. J. Johansson 1912

Bovämholts som Effectd'Illoc
Såsen vid

115. På Torpa sockens område, eller närmare bestämt

på Göslosa huvudgårdens skogsmark, o. 100 m. fr. Marks härads gräns fanns för ett kloster, S:t Marie kloster, efter vilket ännu finns lämningar av en yttre mur. Där finns tre s. k. hälsa eller offerkällor, som bar namn efter klostret. Till dessa tillhöllade mycket folk särsk. midsommarafton, och helst räknat efter gamla stilen d. v. s. 13 dygn efter anvarande tidiäkning, för att hämta vatten i källorna emedan dess helande kraft då ansågs störst. Besöken vid källorna hade en prägel av högtidlighet. För att den helande kraften skulle vara större, skenke man offra något i källorna. Det vatten som medfördes hem fick icke tärkas med lock eller kork och ej sättas under tak men det skulle dock hållas i skugga. På senare tiden utgjordes offren troligen av mindre mynt, knappor, nålar o. d. men fördom skall där ha offrats större silvermynt och många värdesaker. — En torpare (Petter Larsson) som bodde i närheten av platsen, tog sig en gång orädd för att gräva upp offermedlen men blev efter en tid så besatt av värk, utslag och andra krankheter, att han fann sig nödsakad att bära tillbaka de stulna offermedlen till källorna, ty han trodde att sjukdomen berodde på att han stulit offermedlen. — Besöken vid källorna fortgick till 1900 då skogen omkring källorna avvärdades, var- efter toppar och grenar gjorde vägen besvärslig. Nu är

det ytterst få som besöker dem. — På 1870 talet, troligen 1873 besökte källorna av teknologer från Borås, vilka satte upp en minnessten med inhugget ärtal.

115 Robert Anderson, Svinisa, Brännhult 9.9.1912

Brännhults s. k. Kyrkklockesäger

116. I Brättnensby finns en sjö som kallas Gullösjö,

på vars botten låg en kyrkklocka som mycket väl syntes, men det var omöjligt att få upp den. Det var några som försökte men misslyckades och beslöt då att rådfråga en sk. klok gumma. Gumman sade att de skulle skapa sig två vita twillingor att köra upp den med; under tiden fick de icke säga någonting. Efter mycket sökande fick de slutligen tag i ett par vita twillingor, och så skulle de försöka få upp klockan. Den var redan över vattenytan men då sade en: "Där ha vi den!" I det samma sjönk klockan och har inte varit synlig sedan.

Brännhults s. k. Skattsäger

117. Det berättas att en höna låg på prägar någonstades i Eggvensberg. Om någon kom nära och ville ta prägarna, så varnade honan honom och sade att allt möjligt ont skulle komma över honom och hans släkt om han röde prägarna. Men så var det en som trotsade hennes varningar och tog hennes skatt. Enligt sägen skall hans släkt finnas kvar än, men det är alltid någon av dem sjuk.

116-117 Einar Fagerström 25.4.1912

Lena s.m.
Kullings h.d.

72.

Om stundene Lenadalen.

118. För i världen på 1100-talet härjade danskarna i Lenadalen. Där stod stora strider och stenas restes där striderna stått. Det sägs att där skall stora män ha stupat och blivit begravna. Även Lena kyrka blev till en del förstörd, bl. a. klockorna och en del dyrbara saker. Att Hools socken fick påhälsning av fienden, finns det ännu tydligare märken av än i Lena. I Hool finns än i dag stora gravhögar vari krigsfolkets begravs. Kyrkan blev till stor del förstörd. Kyrkdörrarna av järn blev så sönderslagna att nya måste insättas.

Lena s.m.

Brudföljets döds av troll-

Kullings 1119. Det sägs att i Bergstena socken ett brudfölje en gång blev överfallet på väg till kyrkan efter vigseln av ett bergtroll och folket dödades. Här restes ett antal minnesstenar lika många som brudföljets deltagare och dessa stenor finns där ännu. Platsen är belägen vid Ulvaråsaberget i närheten av Kolbäck. Detta ställe har punkterats av både djur och människor. I synnerhet nattetid har hästarna skrypat och visat sig oroliga.

Lena s.m. 118-119 Paul Andersson, Lena 1112

Kullings 120. Det berättas om Bälinge kyrka som byggdes 1519 att den först skulle upprättas på en plats vid

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESVÄRDE

1399 73.

73

det s. k. Örekullaberget. Materialerna ditköides av sockenfolket men det som ditköides på dagen kom bort under natten och detta skedde öm och öm igen. Slutligen kom ett fruntimmer ut ur berget och sade att kyrkan skulle byggas på en annan plats. "Vi kan inte höra på klockornas klung och sig säges er att ett par oxar ska spännas för ett åker som lastas med sten och sen ska ni låta dem gå vart hålet de vill, och där oxarna stannar skall kyrkan byggas." Folket gjorde som hon sagt. Oxarna gav sig till ett kärr där det växte långt gräs. Där stannade de och började äta. Under tiden började lammet sjunka och slutligen vätte det. Där uppfördes kyrkan och finns där än i dag.

121. I Bälinge kyrka finns en nattvardskalk eller bägare som på ett egendomligt sätt blivit påverkad av troll och sedan skänkt till kyrkan.)

Lena s.m. Kyrkans kalk sägen (Kullings h.d.)

Kullings h.d. 122. En ung man kom ridande landsvägen ut till Ålpsås. Han slannade vid det s. k. Bäreberget och där kom ett troll fram med ett horn fyllt med någon örta och bjöd ryttaren smaka. Han tog hornet men hällde det baköver och så att det rann ut över hästens länd. Därpå red han sin väg med hornet. Men trollket eprens efter. Men när ryttaren kom till Bälinge kyrka

red han in mot kyrkogården. Just där (hann trollet honom och gav hästen ett väldig slag över tänden. Säg-
nen berättar att hästen skall ha stupat men ryttaren
skall ha kastat sig långt in på kyrkogården och här
upphörde trollnets makt, så att mannen var räddad. I sin
glädje häröver skall han ha skänkt hornet till kyr-
kan och sedermera har hornet blivit omgjort till
den nuvarande bågaren i Bälinge kyrka.

Lena s. m.
Kallings m.

Drake

122. En hemmansägare i Lena sa var på
1830-talet med en följeslagare ute i skogen mellan
Ekenas och Långarevägen vid sjön Lången. Här ska
de ha varit nära att bli överfallna av en drakorn.
Men som de kunde springa bra, kom de lyckligt från
den. Han hade ett stort huvud med lång man och
han ringade sig som ett hjul och han for mycket
hastigt fram. Han var o. skmeten i genomskärmen.

118-122 Paul Andersson, Lena 1912

Bjuelöchs s. m.
Svaväns s. m.
Vantofla m.

Kyrkbyggesöden

123. När Sandvicks kyrka skulle byggas, var det
mycket besvärligt, ty när folket på morgnarna kom
till arbetet, var alltid allt som de gjort följande
dag förstört. Då beslöt de flytta kyrkan till en

annan plats. Men det gick ikkade där. På en klok mans
råd ökades då ett par otanda stutar tillsammans och spändes
på en källa, på vilken lastades en stock, varpå de fick
gå vart de ville. De stannade på en udde som skjuter
ut i sjön Fegen. Där uppfördes kyrkan och där fick de
vara i fred.

Jättekest

124. Jättarna kunde aldrig tala att höra kyrkklo-
korna ringa. Så fick en jätte en gång höra att det ringde
i Smålands Burseryds kyrka. Han stod ungefär en mil
från den. I sin förargelse tar han ett stort klippblock och
slungar i väg det för att slå ner kyrkan. Stenen kom en och
en halv mil längre bort än ämnat var. Den ligger på en
gård som heter Håkabäck inom Gryteryds socken. Märken
efter fem fingrar syns på den.

Skattsägen

125. I sjön Fegen hade trollen sänkt en koppars-
kittel fylld med guld. En gång hade en man fått tag i
den, men när han hade fått upp den till båtens kant, skall
han ha yttrat: "Nu är du min." Men i detsamma försvann
den i djupet. Sen dess har ingen lyckats hitta den.

123-125 Hennig Swansson, Småland 1912

Asklända s. m.
Gärsens m.

Jattesöden

126. I Asklända socken ligger gårdarna Ram-